

PREFEROVANÉ VYUČOVACIE TÉMY NA HODINÁCH ETICKEJ VÝCHOVY U UČITEĽOV ETICKEJ VÝCHOVY V PRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ NA SLOVENSKU

Lubica Hajnalová Buvalová

Abstrakt:

Etická výchova na Slovensku sa v primárnom vzdelávaní vyučuje ako povinne voliteľný predmet už osem rokov. Obsahovo sa etická výchova počas tohto obdobia nemenila. Predkladaný príspevok sa zameriava na problematiku obsahu etickej výchovy v primárnom vzdelávaní na Slovensku. Poukazuje na obsahový nesúlad medzi samotným obsahom etickej výchovy a obsahovým štandardom etickej výchovy. V rámci dotazníkového výskumu prezentuje čiastkové výsledky z oblasti: významnosť tematických celkov v etickej výchove, preferované tematické celky v jednotlivých ročníkoch u učiteľov etickej výchovy, zaradenie vlastných tém do školského vzdelávacieho programu z etickej výchovy.

Abstract:

Kľúčové slová: etická výchova, obsah etickej výchovy v primárnom vzdelávaní, primárne vzdelávanie

Key words: ethical education, content of ethical education in primary education, primary education

Katedra etickej a občianskej výchovy
Pedagogický fakulta Univerzity Mateja Bela
Ružová 13, 976 11 Banská Bystrica, SR
lubica.hajnalova-buvalova@umb.sk

Úvod

Predmet etická výchova sa v primárnom vzdelávaní na Slovensku realizuje od školského roku 2004/2005. Od toho času sa vyučuje ako povinne voliteľný predmet v alternácii s náboženskou výchovou. Obsah etickej výchovy v primárnom vzdelávaní sa od

jej zavedenia do štátneho kurikula v Slovenskej republike nezmenil a vychádza z koncepcie R. R. Olivara (10 základných a 6 aplikačných tém). Vzhľadom na prebiehajúcu reformu slovenského školského systému a na deklarované zmeny nás zaujímalo, do akej miery prebehla inovácia obsahu etickej výchovy v primárnom vzdelávaní nielen na úrovni štátneho, ale i školských kurikul. Práve tento motív nás ovplyvnil pri voľbe výskumného zámeru dizertačnej práce Kurikulum etickej výchovy v primárnom vzdelávaní. V nasledujúcich častiach textu prezentujeme čiastkové výsledky našich zistení, ktoré odzrkadľujú súčasný pohľad odborne spôsobilých (s ukončeným kvalifikačným štúdiom) i odborne nespôsobilých učiteľov etickej výchovy v primárnom vzdelávaní.

Výskum o preferovanom obsahu etickej výchovy v primárnom vzdelávaní učiteľmi sme realizovali v stredoslovenskom regióne (Žilinský kraj, Banskobystrický kraj) a zúčastnilo sa ho 553 (štátnych, súkromných, cirkevných) základných škôl. Komplexné výsledky výskumu budú spracované v dizertačnej práci Kurikulum etickej výchovy v primárnom vzdelávaní a tvoria podklady pre modifikáciu cieľov a obsahu predmetu v Slovenskej republike.

Obsahové zameranie etickej výchovy pre primárne vzdelávanie v Štátnom vzdelávacom programe (2008)

Etická výchova na Slovensku vychádza zo psychológie výchovy k prosociálnosti R. R. Olivara. Desať atribútov prosociálnosti, ktoré rozpracoval v programe tvoriacom rámec etickej výchovy na Slovensku, uvádzame v tabuľke T1 v stĺpci „Koncepcia R. R. Olivara (1992)“. Program výchovy k prosociálnosti prebral a prepracoval na slovenské podmienky L. Lencz a vzniknuté tematické celky tvoria v súčasnosti obsah etickej výchovy, sú rozdelené na 10 základných a 6 aplikačných tém (v tabuľke T1 sú uvedené v stĺpci „Obsah ETV v ŠVP (2011)“) a následne sú rozpracované ako obsahový štandard z etickej výchovy. Jednotlivé témy sú uvedené v tabuľke T1, v stĺpci „Obsahový štandard ETV v ŠVP (2011)“.

Tabuľka T1: Prepojenosť tém etickej výchovy v primárnom vzdelávaní

Obsah etickej výchovy v primárnom vzdelávaní		
Koncepcia R. R. Olivara (1992)	Obsah ETV v ŠVP (2011) – atribúty výchovy k prosociálnosti	Obsahový štandard ETV v ŠVP (2011)
Dôstojnosť ľudskej osoby, úcta k sebe	Dôstojnosť ľudskej osoby, sebaúcta, pozitívne hodnotenie seba	Ľudská dôstojnosť a sebaúcta Napĺňanie obsahu Dohovoru o právach dieťaťa
Postoje a spôsobilosti v medziľudských vzťahoch	-	Postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch
Pozitívne hodnotenie správania	Pozitívne hodnotenie iných	Pozitívne hodnotenie iných

druhých		
Kreativita a iniciatíva	Tvorivosť a iniciatíva	Tvorivosť Iniciatíva
Komunikácia. Vyjadrenie vlastných citov	Otvorená komunikácia Vyjadrovanie citov	Vyjadrovanie citov
Interpersonálna a sociálna empatia	Empatia	Vcítanie sa do prežívania iných – empatia
Asertivita. Riešenie agresivity. Sebaovládanie Konflikty s druhými	Asertivita	Riešenie konfliktov – výchova k zmierlivosti
Reálne a zobrazené prosociálne modely	Reálne a zobrazené vzory	Reálne a zobrazené vzory
Prosociálne správanie (pomoc, darovanie, delenie sa, spolupráca, priateľstvo zodpovednosť, starostlivosť)	Prosociálne správanie (pomoc, darovanie, delenie sa, spolupráca, priateľstvo)	Prvky prosociálneho správania v žiackom kolektíve Pomoc, darovanie, delenie sa
Spoločenská a komplexná prosociálnosť	Komplexná prosociálnosť	-
-	Etika – hľadanie koreňov prosociálneho správania	-
-	Etika a ekonomické hodnoty	-
-	Etika a náboženstvá – tolerancia a úcta	-
-	Rodina, v ktorej žijem	Naša rodina
-	Výchova k manželstvu a rodičovstvu	-
-	Ochrana prírody a životného prostredia	-
-	-	Naša trieda - spoločenstvo detí
-	-	Naša škola
-	-	Náš región – vlasť

Vysvetlivky: ETV – etická výchova, ŠVP – štátny vzdelávací program

Prezentovanou tabuľkou T1 *Prepojenosť tém etickej výchovy v primárnom vzdelávaní* poukazujeme na konzistentnosť obsahu etickej výchovy v primárnom vzdelávaní vymedzeného v Štátnom vzdelávacom programe z etickej výchovy a atribútov prosociálnosti. Výhodiskom komparácie sú zložky prosociálnosti spracované R. R. Olivarom (1992). Na základe takéhoto porovnania môžeme konštatovať, že okrem tematického celku *Postoje a spôsobilosti v medziludských vzťahoch* sú všetky témy, ktoré tvoria obsah etickej výchovy zhodné s elementmi koncepcie R. R. Olivara. Z aplikačných tém sa v primárnom vzdelávaní uplatňuje na hodinách etickej výchovy najmä *Rodina, v ktorej žijem*, ostatné sú systematicky zaradené v sekundárnom vzdelávaní.

Na základe realizovaného porovnania sme zistili, že existuje **nesúlads** medzi obsahom etickej výchovy vymedzenom v Štátnom vzdelávacom programe a obsahovým štandardom, napr.: *Naša trieda - spoločenstvo detí, Naša škola, Náš región – vlasť*. Tieto tematické celky nie sú zachytené v obsahu etickej výchovy. Síce sa nachádzajú v obsahovom štandarde, no tým, ako sú zadefinované ciele etickej výchovy nenachádzame prepojenosť medzi témou a cieľmi. Nekonzistentnosť v jednotlivých častiach kurikulárnych dokumentov je úzko

prepojený s cieľmi etickej výchovy v obsahovom a výkonovom štandarde. „Tieto by mali mať charakter operacionalizovaných cieľov a mali by spĺňať všetky požiadavky na dobrý stanovený cieľ. Z hľadiska formulácie cieľov opäť konštatujeme, že väčšina z nich nespĺňa požiadavky na dobre stanovený cieľ a často má skôr charakter úloh pre učiteľa a nie očakávaných výsledkov žiakov. Z toho pohľadu bolo veľmi komplikované určiť mieru konzistentnosti medzi cieľmi pre jednotlivé stupne vzdelávania a medzi prislúchajúcim obsahovým a výkonovým štandardom.“ (Fridrichová, 2011, s. 65 - 66) Učitelia, ktorí vychádzajú zo záväzných dokumentov etickej výchovy pre primárne vzdelávanie nedokážu správne analyzovať štátne dokumenty, a s tým súvisí i následne zmätočné tvorenie školských vzdelávacích programov z etickej výchovy, resp. kopírovanie štátnych programov do školských programov. Ďalším nesúlalom medzi obsahom etickej výchovy v primárnom vzdelávaní, koncepciou R. R. Olivara a obsahovým štandardom je v téme *Postoje a spôsobilosti v medziľudských vzťahoch*. Je však možné predpokladať, že autori koncepcie etickej výchovy v Slovenskej republike túto tému vnímajú ako súčasť ďalších oblastí: dôstojnosť ľudskej osoby, otvorená komunikácia (ktorá sa stala samostatnou zložkou oproti koncepcii R. R. Olivara), alebo vyjadrovanie citov a pod. Na druhej strane sa tak pre učiteľa etickej výchovy stáva celý koncept neprehľadný, pretože pracuje s tromi rozličnými prístupmi prezentovanými v jednom štátnom dokumente. Bohužiaľ, musíme konštatovať, že ani z hľadiska cieľov nebolo možné identifikovať, kam sa *Postoje a spôsobilosti v medziľudských vzťahoch* v Štátnom vzdelávacom programe z etickej výchovy „stratili“.

Na základne predchádzajúcej komparácie sme zaradili do dotazníkového výskumu tri položky súvisiace s problematikou obsahu a tém etickej výchovy:

- položka č. 9 Posúďte, aký význam má téma pre osobnostný a sociomorálny vývin Vašich žiakov;
- položka č. 10 Pokúste sa o *ideálne usporiadanie* nasledovných tém do jednotlivých ročníkov primárneho vzdelávania z hľadiska osobnostného rozvoja žiaka Vašej školy;
- položka č. 11 Uvedte, aké *iné témy* ste doplnili do školského vzdelávacieho programu Vašej školy.

Preferované vyučovacie témy na hodinách etickej výchovy

Na základe položených otázok sme zistili odpovede na 3 problémové okruhy:

- aký význam prisudzujú učitelia etickej výchovy pre primárne vzdelávanie jednotlivým témam obsahového štandardu etickej výchovy,

- akým spôsobom pri zohľadnení osobnostného rozvoja žiaka v danej škole usporiadajú tieto témy do jednotlivých ročníkov,
- aké témy, a do ktorých ročníkov primárneho vzdelávania považujú za potrebné implementovať do svojich školských vzdelávacích programov.

Na významnosť jednotlivých tém etickej výchovy pre primárne vzdelávanie sme sa zamerali v dotazníkovej položke č. 9 *Posúďte, aký význam má téma pre osobnostný a sociomorálny vývin Vašich žiakov*. Vyhodnotenie odpovedí sme zhrnuli v nasledujúcej tabuľke T2.

Tabuľka T2 Významnosť tém ETV podľa učiteľov ETV

Škála významnosti	Témy ETV	Percentuálna významnosť (%)
Téma nemá význam pre osobnostný alebo sociomorálny vývin osobnosti žiakov	-	-
Téma má iba parciálny význam pre rozvoj osobnosti žiakov	-	-
Téma je rovnako významná ako iné témy ETV	Reálne a zobrazené vzory	46,2
	Iniciatíva	44,3
	Napĺňanie obsahu Dohovoru o právach dieťaťa	41,8
	Naša škola	41,1
	Tvorivosť	40,5
	Náš región – vlasť	34,2
Téma je významnejšia ako iné témy ETV	Vyjadrovanie citov	36,7
Téma je významná pre osobnostný a sociomorálny vývin osobnosti žiakov	Prvky prosociálneho správania sa v žiackom kolektíve	51,9
	Postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch	51,3
	Ľudská dôstojnosť a sebaúcta	50,0
	Naša rodina	48,7
	Riešenie konfliktov – výchova k zmierlivosti	44,9
	Vcítienie sa do prežívania iných – empatia	44,9
	Naša trieda – spoločenstvo detí	43,7
	Pomoc, darovanie, delenie sa	41,1
	Pozitívne hodnotenie iných	37,3

V prvom stĺpci tabuľky T2 je vyjadrená prisudzovaná miera významnosti tém etickej výchovy na škále od *nemá význam téma* až po *téma je významná pre osobnostný a sociomorálny vývin osobnosti žiakov*. Druhý stĺpec tabuľky T2 konkretizuje témy etickej výchovy s ich percentuálnou významnosťou. Na základe výsledkov môžeme konštatovať, že **všetky témy etickej výchovy** pre primárne vzdelávanie **považujú učitelia** etickej výchovy za rovnako **významné** pre osobnostný a sociálny vývin žiaka. Z pohľadu učiteľov sú najvýznamnejšími témy podporujúce personálny i sociálny rozvoj žiaka – poznanie seba samého a schopnosť žiť v žiackom kolektíve - napr.: ľudská dôstojnosť a sebaúcta, pomoc,

darovanie, delenie sa, prvky prosociálneho správania sa v žiackom kolektíve, atď. Predpokladáme, že pomocou týchto tém učiteľia podnecujú rozvoj dobrých vzťahov v triednom kolektíve, učia žiakov ako pracovať v skupinách, riešiť konflikty, vytvárať a udržiavať priateľstvá, teda podporujú napĺňanie prioritného cieľa etickej výchovy: priateľstvo. Náš predpoklad podporuje preferencia témy vyjadrovanie citov, ktorá indukuje predpoklad, že učiteľia sa snažia o rozvoj tých sociálno-komunikačných kompetencií, ktoré sú potrebné pre udržiavanie priateľstiev i pracovných vzťahov. Ostatné témy, ktoré získali významnosť v škále *rovnako významné ako iné témy*, sú neoddeliteľnou súčasťou predchádzajúceho obsahu a rozvíjané kompetencie sa v nich ešte viac rozvíjajú.

Ďalšou sledovanou oblasťou sú preferencie vyučovacích tém na hodinách etickej výchovy podľa jednotlivých ročníkov, dotazníková položka č. 10 *Pokúste sa o ideálne usporiadanie nasledovných tém do jednotlivých ročníkov primárneho vzdelávania z hľadiska osobnostného rozvoja žiaka Vašej školy*. Odpovede učiteľov sme zhrnuli v nasledovnej tabuľke T3 Preferencie vyučovacích tém na hodinách etickej výchovy.

Tabuľka T3 Preferencie vyučovacích tém na hodinách etickej výchovy

Téma	Preferovaný ročník	Podiel učiteľov za tému (%)
Naša rodina	1. ročník	79,12
Naša trieda - spoločenstvo detí		70,89
Pomoc, darovanie, delenie sa		59,49
Prvky prosociálneho správania v žiackom kolektíve		53,17
Naša škola		42,41
Pozitívne hodnotenie iných		41,14
Tvorivosť	2. ročník	51,27
Postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch		47,47
Iniciatíva		43,04
Vyjadrovanie citov		43,04
Vcítanie sa do prežívania iných - empatia	3. ročník	57,60
Riešenie konfliktov - výchova k zmierlivosti		50,64
Ľudská dôstojnosť a sebaúcta		46,20
Napĺňanie obsahu Dohovoru o právach dieťaťa	4. ročník	79,75
Reálne a zobrazené vzory		63,29
Náš región - vlasť		58,86

Na základe výsledkov je možné konštatovať, že učiteľia v 1. ročníku prioritizujú témy podporujúce vytváranie a udržiavanie priateľstiev a spolupráce v triednom kolektíve. Žiaci, ktorí prichádzajú do 1. ročníka musia sa vyrovnávať s novými, doposiaľ nepoznanými situáciami, nadväzujú nové spoločenské kontakty, atď. Toto všetko môžu ľahšie zvládnuť aj pomocou spomínaných tém, ktoré učiteľia zadelili do 1. ročníka. Témy ako tvorivosť

a iniciatíva považujeme v 2. ročníku za pomerne náročné, avšak, v spojitosti s ďalšími dvomi témami - vyjadrovanie citov, postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch, môžu byť pre tieto témy nápomocné a viesť k tvorivému riešeniu potencionálne vznikajúcich problémov. V 3. ročníku náročnosť preferovaných tém opäť rastie. Ide o témy, ktoré boli učiteľmi etickej výchovy označené ako významné a súčasne sú pre žiakov aj náročnejšie. Do 4. ročníka boli zaradené témy, ktoré v predchádzajúcom hodnotení učiteľa ohodnotili ak *rovnako významné ako iné témy*. Téma náš región sa súčasne vyučuje aj na predmete vlastiveda, čo dáva tejto téme väčší priestor na jej realizáciu z viacerých pohľadov. Z vývinového hľadiska sú pre žiakov vhodne umiestnené ďalšie dve témy - napĺňanie obsahu Dohovoru o právach dieťaťa, reálne a zobrazené vzory, ktoré považujeme za náročnejšie.

V rámci dotazníkovej položky č. 11 *Uveďte, aké iné témy ste doplnili do školského vzdelávacieho programu Vašej školy* sme dospeli k nasledovným odpovediam. Okrem odpovedi *žiadne*, sme ich tematicky roztriedili do 5 oblastí (v zátvorke uvádzame učiteľmi odporúčaný ročník):

- *Témy zhodné s prierezovými témami:*
 - osobnostný a sociálny rozvoj (1. – 4. ročník)
 - environmentálna výchova (1. – 4. ročník)
 - mediálna výchova (1. – 4. ročník)
 - multikultúrna výchova (1.-4. ročník)
 - dopravná výchova (1. ročník)
 - ochrana života a zdravia (1. – 4. ročník)
- *Témy, ktoré sú súčasťou jednotlivých prierezových tém:*
 - environmentálna výchova:
 - zelená škola (2. – 4. ročník)
 - zvierací miláčik (2. ročník)
 - príroda okolo nás (3. ročník)
 - ochrana života a zdravia:
 - nenič svoje múdre telo (3.-4. ročník)
 - drogová závislosť (1. – 4. ročník)
 - šikanovanie, prevencia proti šikanovaniu (1. – 4. ročník)
- *Témy, ktoré sú súčasťou obsahu etickej výchovy:*
 - sebahodnotenie (4. ročník)
 - asertivita (4. ročník)
 - samostatnosť v rozhodovaní (4. ročník)

- zodpovednosť (3. ročník)
 - odmena a trest (3. ročník)
 - moji kamaráti (1. ročník)
 - priateľstvo – dobrý, zlý kamarát (1. ročník)
 - úprimné a falošné priateľstvo (1.-2. ročník)
 - úcta k matke, k starším (1. – 4. ročník)
 - tolerovanie práva iného (1.-2. ročník)
 - verbálna a neverbálna komunikácia (1., 2., 4. ročník)
 - výchova k manželstvu a rodičovstvu (4. ročník)
- Témy *vlastivedného charakteru*:
 - náš región (1. ročník)
 - región Banská Štiavnica (3. ročník)
 - náš región, tvorba pexesa, skanzen (4. ročník)
 - poznávanie regiónu (4. ročník)
 - naše mesto (4.ročník)
 - tradície regiónu (1. ročník)
 - tradície a kultúra (2. ročník)
 - kultúra (4. ročník)
 - sviatky a ich prežívanie (2. ročník)
 - Veľká noc, Vianoce (1. – 4. ročník)
 - dni matiek, otcov, detí (1. ročník)
 - Témy orientované na *dlhodobé projekty podporujúce dobré vzťahy v triede/komunitě*:
 - galéria triedneho kolektívu (1. ročník)
 - tvorba knihy: pravidlá správania (2. ročník)
 - kronika úlohy – úsmevy žiakov (3. ročník)
 - detský čin roka (4. ročník)

Z uvedených tém, ktoré učitelia etickej výchovy zapracovali do svojich školských vzdelávacích programov ako *iné* vyplýva nasledovné: učitelia zapracovali tematické celky, ktoré už existujú v rámci Štátneho vzdelávacieho programu pre primárne vzdelávanie ako prierezové témy, prípadne témy, ktoré sú súčasťou prierezových tematických celkov. Práve prierezové témy, ako uvádza Štátny vzdelávací program pre primárne vzdelávanie (2008), sa majú prelínať vo všetkých vzdelávacích oblastiach, teda všetkými vyučovacími predmetmi (nielen etickou výchovou). Majú odrážať aktuálne problémy súčasnosti a majú byť určitým návodom na ich prevenciu a riešenie. Súčasne si žiaci majú rozšíriť rozhľad, osvojiť si určité

postoje, hodnoty rozhodovanie, prispievajú ku komplexnosti vzdelávania žiakov a k rozvoju ich kľúčových kompetencií. Predpokladáme, že práve etická výchova poskytuje učiteľom najväčší priestor pre zapracovanie prierezových tém do tematických celkov.

Ďalšiu oblasť tvoria témy, ktoré tvoria súčasný obsah etickej výchovy. Prečo učitelia považujú už existujúce tematické celky a témy v rámci nich za *iné*? Predpokladáme, že nepoznajú podrobne obsah predmetu etická výchova a jeho obsahový a výkonový štandard. Súčasne k zmätočnému poznaniu prispieva aj nekonzistentnosť obsahu a cieľov etickej výchovy.

Veľkú časť tvoria témy, ktoré sú súčasťou iného vyučovacieho predmetu – vlastiveda. V rámci obsahu etickej výchovy existuje tematický celok *Náš región – vlasť*, no na základe odpovedí učiteľov, žiadajú si ju posilniť o ďalšie témy. Prostredníctvom tejto oblasti je možné rozvíjať sociálne a občianske kompetencie. Súčasne je treba dať veľký pozor na to, aby sa z vyučovacej hodiny etická výchova nestala vyučovacia hodina vlastivedy. Iným aspektom zaradenia týchto tém do obsahu etickej výchovy je integrovanie problematiky výchovy k občianstvu (na úrovni primárneho vzdelávania) do predmetu. Výchova k občianstvu môže (a v niektorých krajinách aj je) súčasťou hodnotovej či mravnej výchovy. Ide v podstate len o zmenu prístupu k etickej výchove ako takej, kde je možné najmä problematiku komplexnej prosociálnosti rozvíjať práve prostredníctvom scitlivenia k problémom blízkeho i vzdialenejšieho okolia. Etická výchova tak nadobúda iný rozmer – praktický, ktorý v súčasnej koncepcii čiastočne absentuje.

Poslednú oblasť tvoria témy, ktoré sú skôr odkazom na dlhodobé projekty podporujúce dobré vzťahy v triede. Chápeme potrebu učiteľov zaradiť túto problematiku ako samostatnú tému, avšak mali by si uvedomiť, že etická výchova vo svojom obsahu už podobný obsah má, najmä v súvislosti s cieľom „rozvíjať prosociálne spoločenstvo detí“. Na druhej strane, ak sa zamyslíme nad potrebou učiteľov prioritizovať túto problematiku, zisťujeme, že súčasný „egocentrizmus“ detí, uprednostňovanie individualizmu pred kolektívnosťou a spoluprácou sa stáva problémom aj primárneho vzdelávania. Problémom výučby v primárnom vzdelávaní sa tak stáva aj súťaživosť a nahrádza doterajšiu spoluprácu a spolupatričnosť, ktorá bola pre deti v mladšom školskom veku typická. Aj keď spomínaný názor je v súčasnosti len predpokladom, domnievame sa, že je potrebné skúmať, do akej miery a či vôbec sa menia vzťahy v primárnom vzdelávaní. Výsledkom systematického pozorovania zmien v školských kolektívoch na 1. stupni ZŠ by bolo možné vytvárať a modifikovať obsahy nielen etickej výchovy, ale i ďalších predmetov, či prierezových

tematických celkov, ktoré sa prioritne zaoberajú osobnostným, sociálnym a morálnym vývinom detí daného vekového obdobia.

Súlad nastal medzi navrhovanými témami, ktoré sú orientované na región – poznávanie regiónu, naše mesto, náš región atď. so zaradením tejto témy v predchádzajúcej dotazníkovej položke. Zhoda je v zaradení tejto témy do vyšších ročníkov, najmä do 4. ročníka. Niektoré témy, ktoré učitelia zapracovali do svojich školských vzdelávacích programov považujú za tak dôležité, že presahujú všetky štyri ročníky v primárnom vzdelávaní. Prioritne ide o témy zaradené do oblasti osobnosť žiaka (úcta k matke, k starším, Veľká noc, Vianoce; šikanovanie, prevencia proti šikanovaniu; drogová závislosť; osobnostný a sociálny rozvoj), enviromentálne prostredie (environmentálna výchova; ochrana života a zdravia), kultúra (multikultúrna výchova) a výchova (mediálna výchova). Väčšinou ide o témy, ktoré tvoria prierezové témy, prípadne tematické oblasti, ktoré sú zahrnuté v rámci kľúčových kompetencií pre primárne vzdelávanie.

Na Slovensku máme s vyučovacím predmetom etická výchova už viac ako dvadsaťročné skúsenosti. Aj napriek takejto obdobe je potrebné neustále zaoberať sa touto problematikou a následne doladovať to, čo sa až postupom času ukáže ako nevyhovujúce, neaktuálne, potrebné zmeniť. V rámci našej práce upozorňujeme na nedostatky etickej výchovy, aby sa ich nápravou uľahčila práca učiteľov etickej výchovy pre primárne vzdelávanie. Kurikulárne dokumenty, ktoré sú záväzne by mali byť v prvom rade zrozumiteľné pre učiteľa. Nepochybujeme, že je veľa zanietých učiteľov, ktorí v rámci 40 percent dokážu prekonať existujúce neduhy etickej výchovy v primárnom vzdelávaní.

Záver

Problematika obsahu etickej výchovy v primárnom vzdelávaní je stále otvorená. Príležitosť na jeho modifikáciu - dopĺňanie a prispôsobovanie podľa aktuálneho sociomorálneho rozvoja žiakov v konkrétnych školách, ale i súčasných problémov, ktoré učitelia vnímajú ako významné – bola vytvorená možnosťou tvorby vlastných školských programov etickej výchovy. Pri ich príprave vzniká priestor na zamyslenie sa, ktorá téma je v danom ročníku pre žiakov významná, a je potrebné intenzívne sa jej venovať systematicky. Jedinečnou príležitosťou pre učiteľov je vytvorenie a implementácia vlastných tém potrebných pre vyvážený osobnostný a sociomorálny rozvoj žiakov. Predložené výsledky z realizovaného výskumu majú pomôcť učiteľom etickej výchovy v primárnom vzdelávaní pri úvahách o tom, čo je vlastne pre žiakov významné a dôležité, čo je primerané a čo je spoločensky potrebné. Výsledkom premyslenej tvorby školských vzdelávacích programov

z etickej výchovy bude nielen upozornenie na jednotlivé súvislosti, ale aj vytvorenie priestoru na zamyslenie sa nad skutočnými potrebami žiaka ako jednotlivca, ale súčasne aj spoločenstva detí, ktoré vzniká v každej triede.

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0690-10.

Zoznam bibliografických odkazov

FRIDRICHOVÁ, P. 2011. Analýza kurikula etickej výchovy v Štátnom vzdelávacom programe Slovenskej republiky. In: VALICA, M. - FRIDRICHOVÁ, P. et al. 2011. *Modely výučby etickej výchovy a kompetenčného profilu učiteľa etickej výchovy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2011, s. 65-66, ISBN 978-80-557-0326-8.

OLIVAR, R., R. 1992. Etická výchova. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 1992. 209 s. ISBN 80-715800-1-5.

Štátny vzdelávací program Etická výchova (Vzdelávacia oblasť: Človek a hodnoty) Príloha ISCED 1. 2011[cit. 2012-02-14]. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/eticka_vychova_isced1.pdf>

Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. 2008. [cit. 2012-02-14]. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/isced1_spu_uprava.pdf>